

УДК 94: 321.64

<http://doi.org/10.46869/2707-6776-2024-25-5>

Цанко О.М.

<https://orcid.org/0000-0002-7169-0139>

ЯВИЩЕ СПАДКОВОГО АВТОРИТАРИЗМУ В СУЧАСНИХ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМАХ: ІСТОРИКО-ПОЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ

Стаття присвячена розкриттю сутності, змісту та варіантам практичної реалізації явища спадкового авторитаризму в політичній практиці сучасних країн з авторитарною формою правління. Актуальність зазначеної теми пояснюється нинішніми кардинальними геополітичними змінами, які пов'язані з посиленням впливу країн з недемократичною формою державного управління на сучасну світову політику. Автор статті зокрема зазначає, що за своєю сутністю спадковий авторитаризм виходить з самої природи авторитарних політичних режимів і є результатом їхньої трансформації. В даному випадку в розумінні спадкового авторитаризму, ключовою виступає категорія передавання у спадок персоніфікованої політичної влади від авторитарного правителя своєму наступнику.

У статті також доводиться, що спадковий авторитаризм, не є еволюційною формою розвитку держави, оскільки він не забезпечує якісну спадкоємність влади. Однак, при цьому, спадковий авторитаризм ми не можемо й вважати спонтанним етапом розвитку держави, оскільки він є логічним наслідком суспільно-політичних процесів, які відбуваються в країні, коли політична система потребує змін, однак ці зміни відбуваються під впливом політичної еліти, а не суспільства.

В умовах сучасних політичних систем, спадковий авторитаризм був реалізований в Сирії, Азербайджані, Туркменістані. Так виникнення спадкового авторитаризму у Сирії пояснюється необхідністю збереження в цій країні складної владної конструкції, що поєднувала в собі міжобщинні, кланові та сімейні відносини на основі міжособистісних взаємних зобов'язань. В умовах Азербайджану спадковий авторитаризм існує, у формі у «спадкової республіки», основу якій заклав перший президент країни Г. Алієв. Щодо спадкового авторитаризму в Туркменістані, то його особливістю є та, що в країні була сформована двовладна система державного управління.

Окрім вищезазначених країн, тенденція спадкового авторитаризму також прослідковується у політичній практиці цілої низки країн пострадянського простору, зокрема в Казахстані, Узбекистані, Таджикистані, Білорусі.

На завершення, автор статті, зважаючи на те, що спадковий авторитаризм є новим поняттям в сучасній науці, накреслив напрями його подальшого вивчення та осмислення.

Ключова слова: *спадковий авторитаризм, держава, корупція, політична система, політична влада, суспільство, політичні еліти.*

Актуальність теми статті пояснюється нинішніми кардинальними геополітичними змінами, які пов'язані з посиленням впливу країн з недемократичною формою державного управління на сучасну світову політику. За даними організації «Freedom House» у 2022 р. лише 88 країн світу (45% від загальної кількості країн) належить до категорії країн з вільними (демократичними) режимами, тоді як решта 107 (55%) до категорії невольних або частково вільних [1]. Нині стає цілком очевидним те, що нинішня

українсько-російська війна, спричинила дедалі більш глобальні процеси, перетворившись із війни між двома країнами у геополітичне протистояння авторитаризму і демократії.

Проти України і демократичних країн, що її підтримують, Росія сформувала «вісь зла», основу якої складають країни з авторитарною та тоталітарною формою державного правління, зокрема Китай, Іран, Північна Корея. До цього об'єднання нинішня російська правляча верхівка прагне залучити і більшість авторитарних режимів країн т. зв. «колективного Півдня». Задля досягнення цієї мети, Росія і її союзники пропонують світовій спільноті власне бачення майбутнього світового порядку і розуміння справедливого світоустрою, які загалом носять антизахідне спрямування.

Нині дедалі більше прослідковується тенденція згортання демократії та зміцнення авторитарних режимів, яка в свою чергу супроводжується урізноманітненням шляхів їхньої трансформації, з метою пристосування до нових геополітичних реалій. Елементи авторитаризму також поширюються і в низці нинішніх демократичних країн ЄС, зокрема Угорщині та Словаччині про що неодноразово наголошувалося у рішеннях Європарламенту.

Все це спонукає науковців, по новому підійти до вивчення авторитаризму, як суспільно-політичного та історичного явища, дослідити його нові форми, тенденції та шляхи еволюції. До таких нових тенденцій відноситься і явище **спадкового авторитаризму**, який у ХХІ ст. набирає дедалі більшого поширення.

Ступінь дослідження проблеми. Проблемі дослідження авторитаризму, як одного з видів політичного режиму присвячена значна кількість як вітчизняних так і зарубіжних досліджень. Серед вітчизняних праць виділяємо перш за все дослідження В. Литвина [2], М. Рябчука [3], Ю. Моцієвського [4], М. Михальченка [5], Ф. Рудича [6], Т. Лященко [7] тощо. В зазначених наукових працях досліджуються загальні риси авторитаризму, як окремого виду політичного режиму, визначаються його відмінності від режимів демократичних, з'ясовується рівень демократичних свобод тощо.

В контексті досліджуваних нами питань особливу увагу привертають дослідження Ф. Рудича та Н. Лященко. Так, Ф. Рудич у своїй статті «Політичний режим і народовладдя: спроба політологічного аналізу», намагається виокремити основні риси авторитаризму, зазначаючи, що авторитаризм є режимом перехідним від тоталітаризму до демократії [6, с. 7]. В свою чергу, Н. Лященко приділила увагу дослідженню особливостей авторитарних режимів в країнах Центральної Азії.

Серед закордонних досліджень, звертають на себе праці Х. Лінц [8], М. Альбертса та В. Менальдо [9], Н. Езроу [10], Дж. Ганді та Б. Нобла [11]. У вищезазначених роботах, їхні автори намагалися дослідити сучасні авторитарні режими з усіма їхніми проявами та формами, тенденціями розвитку, враховуючи й елементи їхньої гібридності. Ключовим аспектом в цих роботах є

акцент на дослідження перш за все публічно-політичних особливостей авторитаризму, що в свою чергу сприяло виробленню чітких методологічних засад класифікації сучасних авторитарних режимів, з максимальним урахуванням історико-політичних обставин їхнього виникнення.

Однак, незважаючи на значні наукові напрацювання, які стосуються сучасних авторитарних режимів, з проблем спадкового авторитаризму нині відсутні повноцінні наукові дослідження.

Виходячи із зазначеного, **автор статті поставив собі за мету**, дослідити явище спадкового авторитаризму у сучасних політичних системах, визначивши його особливості та варіанти реалізації у політичній практиці. Задля виконання поставленої мети вважаємо за необхідне вирішити наступні завдання:

- визначити поняття та теоретико-методологічні засади спадкового авторитаризму, як недемократичного явища;
- охарактеризувати основні історичні та суспільно-політичні умови формування спадкового авторитаризму;
- дослідити особливості реалізації спадкового авторитаризму на прикладі Сирії, Азербайджану та Туркменістану;
- визначити основні тенденції формування спадкового авторитаризму в пострадянських країнах.

Виклад основного матеріалу. За своєю сутністю спадковий авторитаризм виходить з самої природи авторитарних політичних режимів і є результатом їхньої трансформації. Сама ж спадковість у владі має глибокі історичні коріння і сягає початків виникнення перших державних утворень, коли влада вождя з виборної поступово трансформувалася у владу, яка передавалася по спадковості (від правителя до дітей чи найближчих родичів), сформувавши тим самим монархічну форму правління. В тогочасних умовах, успадкування влади було історично виправданим, оскільки сприяло збереженню стабільності та упорядкованості тогочасних етнічних груп, їхній консолідації навколо монархічних династій, виникненню держав, а згодом і сучасних націй.

В період XIX – XX ст., коли під впливом буржуазних революцій та реформ, відбувалася подальша демократизація європейських суспільств і виникли держави з республіканською формою правління, спадковість у владі перетворилася у своєрідний архаїзм, який не відповідає демократичним принципам організації влади. Існуючі монархії в сучасних демократичних країнах, зокрема у Великій Британії, Швеції, Данії, Норвегії, Бельгії, Нідерландах, Люксембурзі, Іспанії, Монако, Ліхтенштейні, є радше національними символами та проявом історичної традиції, володіючи при цьому досить обмеженими і чітко визначеними конституціями цих країн владними повноваженнями.

Однак, на початку XXI ст. в країнах з авторитарним політичним режимом ми помічаємо, що процес успадкування влади набирає дедалі більшого поширення. Спочатку це відбулося в Сирії у 2000 р., коли місце померлого президента

країни Хафеса Асада (1971-2000 рр.) заступив його син Башар Асад. Згодом, у 2003 р. в Азербайджані, нинішній президент Азербайджану Ільхам Алієв був обраний президентом країни після смерті його батька президента Гейдара Алієва (1993-2003 рр.). У березні 2022 р. в Туркменістані відбулися дострокові президентські вибори, в результаті яких відбулася передача влади від діючого президента Гурбангули Бердимухамедова (2007-2022 рр.) його сину Сирдару Бердимухамедову.

Тенденція спадкового авторитаризму також намітилася і в інших пострадянських країнах з авторитарною формою правління.

Все це загалом, дає нам підстави визначити спадковий авторитаризм, як нове явище в сучасній політиці.

Розкриваючи основні теоретико-методологічні засади спадкового авторитаризму, необхідно звернути перш за все увагу на понятійно-термінологічні складності, які виникають в розумінні самого терміну авторитаризм в сучасній політичній науці. Як показує аналіз опрацьованої наукової літератури, найбільшу проблему складає питання чіткого розмежування понять авторитаризм і тоталітаризм. В контексті досліджуваної нами теми, це розмежування є особливо важливим, оскільки сприятиме відмежуванню явища спадкового авторитаризму від спадкового тоталітаризму, який нині присутній в Північній Кореї, де з 1948 р. править династія Кім та на Кубі, де з 1959 р. при владі перебуває родина Кастро.

Проблема визначення чітких відмінностей між авторитаризмом і тоталітаризмом ускладнюється тим, що між ними існує багато спільних рис. Зокрема, під час своєї трансформації, авторитарні режими часто перебирали на себе елементи тоталітаризму. В свою чергу тоталітарні режими набували характеристик, які притаманні режимам авторитарним.

Зважаючи на це, дослідники в різні періоди намагалися вирішити цю проблему. Так зокрема, німецько-американська дослідниця Х. Арендт у своїй праці «Джерела тоталітаризму», зазначає що політичні режими з авторитарною формою правління передбачають для підвладних рівність політичних умов, однак для тоталітарного правління таке порівняння є недостатнім, оскільки не зачіпає неполітичних суспільних зв'язків між підвладними [12]. В свою чергу, М. Драфт вказував, що тоталітарні диктатури, на відміну від авторитарних, намагаються впровадити у суспільстві радикально нову систему цінностей [13]. М. Кертіс вбачав принципову рису тоталітаризму у його спроможності «тримати населення під контролем за допомогою різноманітних засобів, особливо терору» [13]. Стосовно самого ж авторитаризму, то на думку цього дослідника, характерними рисами його є «елітистське управління, довільне використання політичної влади, зведення до мінімуму особистих прав індивідів, ієрархічні інститути» [13]. Я. Корнаї у праці «Соціалістична система» вказує на однопартійність як визначальну рису тоталітарного правління [14]. Р. Арон у роботі «Демократія та тоталітаризм» також писав про наявність

монопольного права партії на політичну діяльність [15], як основну рису тоталітаризму.

В свою чергу, американські політологи К. Фрідріх і З. Бжезинський у праці «Тоталітарна диктатура і автократія» зазначали, що вирішальну роль у становленні тоталітаризму, відіграє його масова підтримка. При цьому, сама наявність масового суспільства виступає однією з передумов його тоталітарності, і тим самим призводить до появи харизматичного лідера або лідера, який згодом стає харизматичним. Для тоталітаризму, притаманна також наявність єдиної масової партії, яку, зазвичай, очолює одна людина і до складу якої входить відносно невелика частина населення. Така партія зазвичай організована за ієрархічним принципом, і або стоїть над бюрократичною державною організацією, або ж тісно з нею пов'язана [16].

Натомість, як наголошують вищезазначені дослідники, становлення авторитарного правління відбувається внаслідок деполітизації мас, нейтрального або ворожого їх ставлення до влади.

Таким чином, необхідно зазначити, що однією з найсуттєвіших особливостей тоталітарного режиму, яка виступає його метою і водночас засобом функціонування, є встановлення тотального контролю над усіма сферами суспільства. Авторитарне ж правління не претендує на таку монополію. Йому притаманне обмежене адміністративне втручання, збереження автономності особистості та суспільства у неполітичних сферах.

Окрім того, на противагу принципу заборони створення інших партій при тоталітаризмі, за авторитарних режимів можлива багатопартійність, але реальної конкуренції між партіями у боротьбі за владу немає. При цьому допускається обмежений плюралізм, існування формальної, підконтрольної владі опозиції, навіть формальна боротьба за владу [17, с. 99-100]. Проте діяльність такої опозиції не може загрожувати основам системи. Реальна конкуренція у боротьбі за політичну владу не допускається.

Що стосується громадянського суспільства, то його скасування тоталітарною державою з метою усунення впливу різних суспільних груп, які потенційно можуть чинити опір режимові, призводить до порушення соціальних зв'язків (між індивідами, суспільними групами, зв'язків з державою). Натомість у авторитарній державі зазвичай є елементи громадянського суспільства, які не повністю поглинаються державою.

Загалом, на підставі вищезазначеного, ми можемо виокремити основні відмінності авторитарного політичного режиму від режиму тоталітарного, які полягають у наступному:

- авторитаризм не претендує на політичний контроль усіх сфер суспільного життя (характерне роздержавлення, деєтатизація економіки, культури та соціальної сфери). Забезпечуючи будь-яким шляхом, зокрема і прямим насильством, політичну владу, авторитарний режим не втручається у сфери, що не пов'язані безпосередньо з політикою. Для нього характерне роздержавлення

економіки, культури, соціальної сфери. І хоча держава може активно впливати на стратегію економічного розвитку і проводити досить активну соціальну політику, механізми ринкового саморегулювання при цьому не руйнуються;

- при авторитаризмі відсутня єдина ідеологічна база, «надія», чи вона досить розмита. Тому авторитарні режими є більш «прагматичними диктатурами» на відміну від «ідеологічних» у тоталітаризмі;

- авторитарний режим більш гнучкий і здатний до трансформації і модернізації;

- тоталітарні режими спираються на масові рухи, партії, вожді яких, як заведено, не належать до старих структур влади, а авторитарні режими завжди користуються підтримкою традиційних сил порядку – армії, бюрократичного апарату, релігії;

- тоталітарний терор загрожує всьому населенню, а авторитарний – лише супротивникам режиму як такого.

Все вищезазначене, загалом впливає і на розуміння спадковості влади в умовах авторитарного і тоталітарного політичних режимів.

Говорячи про сам термін, «спадковий авторитаризм», ми вважаємо, що з політологічної точки зору буде не зовсім коректним прив'язувати його до характеристики всієї соціально-політичної системи, оскільки тоді може виникнути хибне уявлення про те, що процедура передавання влади спадкоємцю є традиційною (як при монархіях). Однак, сучасна наука ще не володіє достатніми фактами, які б підтверджували вищезазначене.

Тому, нині мова може йти лише про розуміння спадкового авторитаризму як політичного явища. При такому розумінні, ключовою виступає категорія передавання у спадок персоніфікованої політичної влади від авторитарного правителя своєму наступнику. В цьому відношенні український науковець М. Шабанов слушно звертає увагу на персональну владу, як характерну особливість будь-якого авторитарного режиму, зазначаючи при цьому, що «харизма як джерело легітимності стосується, передусім, політичних лідерів патримоніального володіння». При цьому, як зазначає цей дослідник, «харизматичний лідер стає легітимованим» лише за умови, коли «його образ активно підтримується агітаційними та пропагандистськими методами» [18, с. 162].

Такі лідери, зазвичай приймають політичні рішення без будь-яких правових підстав.

Все це робить авторитарну владу непідконтрольною з боку суспільства. Як показує політична практика, таке правління часто супроводжується концентрацією і централізацією влади, в руках певної особистості, групи людей або декількох тісно взаємопов'язаних державних (або партійних) органів, рішення яких повинні виконуватися беззаперечно.

Таким чином, **спадковий авторитаризм – це різновид авторитарного правління, основу якого становить диктаторський, не обмежений законом**

тип влади, яка передається спадково до його нащадків, з метою її збереження в межах однієї сім'ї (клану) і яка здійснюється відповідно до «політичного заповіту» чи волі самої особи (вужької групи осіб), зазвичай шляхом імітації всенародного волевиявлення з формальним використанням чи фальсифікацією електоральних процедур.

За своєю сутністю, спадковий авторитаризм характеризується наявністю ознак, які на сучасному етапі розвитку можуть сформуватися лише в окремих архаїчних суспільствах. Зазвичай у таких суспільствах модель державно-політичних відносин опираються на історично складені традиції, а не на сучасні надбання. Окрім того, в державах із спадковим авторитаризмом процес формування національної ідентичності ще не є до кінця завершеним.

Говорячи про спадковий авторитаризм, варто зазначити, що він має певні спільні риси із спадковою монархією. Однак, на відміну від спадкової монархії, при якій влада передається в рамках однієї династії автоматично, у відповідності до порядку престолонаслідування, при спадковому авторитаризмі перехід влади здійснюється за умови формального дотримання демократичних процедур, на кшталт проведення президентських виборів і перемоги в них. При цьому, роль представницьких органів влади зводиться тут лише до рівня виконавців волі вищих органів державної влади[19, с. 80-81].

Для країн такого типу правління притаманні наступні загальні особливості:

- розуміння у масовій свідомості їхніх громадян, влади як частини сакрального;
- надзвичайний вплив на перебіг політичних і соціальних процесів національної та релігійної ідентичності;
- визнання безальтернативності політики, яку проводить правляча верхівка країни;
- усвідомлення спадковості у владі, як своєрідного гаранта стабільності держави і збереження існування правлячого режиму.

Для політичних систем країн із спадковим авторитаризмом характерними також є: нерозвиненість демократичних інститутів і плюралістичних традицій; наявність стійких усталених зв'язків «панування-підкорення»; порівняно низький соціально-економічний, політичний та матеріально-культурний рівень розвитку цих країн, що призводить до дедалі більшої поляризації їхніх суспільств та домінування популістської риторики в офіційній пропаганді.

Характеризуючи спадковий авторитаризм, як різновид авторитарного типу правління, необхідно зазначити, що він є не лише засобом збереження влади у руках одного правлячого угруповання через систему її успадкування по родинній лінії, а й певним механізмом уникнення попереднього диктатора від відповідальності за негативні наслідки політики, яку він проводив (як це ми бачимо на прикладі нинішнього Туркменістану). Також, спадковий авторитаризм є одним зі способів збереження і уникнення перерозподілу накопичених за час авторитарного правління активів (грошей та власності).

За таких умов, особливо важливим є наявність лідерського контролю (безпосереднього чи опосередкованого, одноосібного чи колегіального) за процесом передачі владних повноважень глави держави своєму наперед визначеному наступнику/спадкоємцю.

В цьому контексті зазначимо, що спадковий авторитаризм, на відміну від спадкового тоталітаризму, не виключає окремі елементи та інститути, які притаманні демократичним суспільствам, а саме вибори, плюралізм (обмежений), боротьбу політичних партій у парламенті тощо. Однак демократичні інститути існують та функціонують лише декларативно.

За такої організації, як влучно зазначали К. Фрідріх і З. Бжезінський, ані «конституції ані структура урядів не мають ніякого значення», а «життєво важливі для ліберальної демократії інституції» є в умовах авторитаризму «звичайними муляжами, порожньою формою без змісту» [16]. Відповідно, таке правління супроводжується грубим порушенням прав людини, корупцією, несправедливою системою розподілу матеріальних благ, поляризацією авторитарних суспільств, їхньою політичною нестабільністю тощо.

Практичну реалізацію спадкового авторитаризму в сучасній політичній практиці, ми бачимо на прикладі Сирії, Азербайджану і Туркменістану.

Так зокрема, в Сирії після смерті Х. Асада президентом країни в 2000 р. став Б. Асад. Сам Х. Асад, як зазначає його біограф, англійський дослідник П. Сіла, пояснював необхідність передачі влади синові після своєї смерті необхідністю збереження створеної ним «складної владної конструкції, основу якої склало складне поєднання міжобщинних, кланових та сімейних відносин, які були побудовані на міжособистісних взаємних зобов'язаннях» [20, с. 162]. Ця система призвела до значного укріплення соціально-політичних позицій алавітської общини, яка була шіїтського віросповідання і становив лише 12% населення країни, однак її представники займали лідируючі соціальні позиції. Основним гарантом існування такої конструкції була персоніфікована авторитарна влада Х. Асада, якого, як зазначає П. Сіла, називали «Королем-Левом» (в перекладі з арабської «Асад» означає Лев) та «Бісмарком Близького Сходу», що досконало оволодів політичним талантом Макіавеллі [20, с. 164]. При цьому, сам диктатор відзначався жорстокістю. Так, коли у 1982 р. суніти підняли повстання проти Хафеза у м. Хамі, він зрівняв цілі його райони з землею.

В 1994 р. Х. Асад розпочав процес підготовки свого молодшого сина Б. Асада, як свого майбутнього наступника. Офіційна версія говорить, що стати спадковим диктатором Сирії Башара змусила несподівана смерть в автомобільній катастрофі його старшого брата «крон-принца» – Баселя Асада, якого Хафез бачив своїм наступником. Після загибелі Баселя, Башар, за наказом батька, повернувся з Англії, де він навчався, до Сирії.

Починаючи з цього моменту, практично всі важливі рішення Х. Асада були присвячені вирішенню проблеми успадкування влади. Однак, процес

просування Б. Асада до вершини владної піраміди Сирії на початку виявився досить складним. Справа в тім, що проти успадкування влади виступили представники сирійського генералітету і державної безпеки. Вони вважали, що Асад-молодший, на відміну від батька є слабким політиком, який недостатньо підготовлений для того, щоб обійняти найвищу посаду. Тільки завдяки вольовим зусиллям Х. Асаду вдалося приборкати генеральську опозицію. Одночасно, в сирійському суспільстві була проведена велика компанія з формування культу особи Башара, як молодого і енергійного політика-реформатора, який глибоко розуміє проблеми Сирії і спроможний їх вирішувати. Офіційна пропаганда також робила акцент на особистих здібностях Б. Асада, як «інтелектуала з аналітичним складом розуму, високою самоорганізацією та дисципліною [21]. Також необхідно зазначити, що в тогочасних умовах сирійського авторитаризму, була відсутня будь-яка дієва опозиційна сила чи потужний лідер, який би був спроможний скласти альтернативу тогочасній правлячій владі.

Все це створило передумови безболісного переходу влади до Б. Асада. Відразу після смерті 10 червня 2000 р. президента Х. Асада, сирійський парламент змінив конституцію, знизивши мінімальний вік кандидата в президенти з 40 до 34 років, спеціально для обрання на цю посаду Б. Асада. 10 липня 2000 р. на президентських виборах, які проходили на безальтернативній основі, Б. Асад набрав 97,54% голосів [22]. 17 липня 2000 р. він офіційно вступив на посаду президента країни.

Початковий період правління Б. Асада, більшість дослідників називають періодом «Дамаської весни». В цей час Б. Асад розширив демократичні свободи, звільнив політичних в'язнів, дозволив сирійцям користуватись мобільними телефонами [23] тощо. В цей період у Дамаску почали збиратися політичні «салони», а піком співпраці влади та суспільства стало громадське об'єднання «Маніфест 99», члени якого вимагали скасування режиму надзвичайного стану, смертної кари, а також особливих судів, які розглядали справи опозиціонерів. Ці демократичні перетворення відбулись в багато чому завдяки дружині Башара – Асмї, що отримала європейську освіту та виховання [24].

Однак, через шість місяців, під тиском впливових родичів та генералітету, Б. Асад почав згортати демократичні перетворення, дедалі більше застосовуючи у своєму управлінні методи поліцейського терору і тортур. У травні 2007 р. Б. Асад на президентських виборах, які проходили на безальтернативній основі, набрав 97,79% голосів. Вибори були визнані міжнародними спостерігачами, як недемократичні.

Оцінюючи діяльність Б. Асада, більшість експертів зазначають високий рівень корумпованості його режиму. Зокрема, в період його правління, Сирія перетворилася на головного виробника та експортера важкого наркотичного засобу каптагон. Головним ринком його збуту стали країни Перської затоки.

Загальні прибутки сирійського режиму від каптагону оцінюють у 57 млрд. дол. [25]. Своєрідним символом корупції режиму Б. Асада є ультрасучасний президентський особняк в м. Дамаск, загальною вартістю 1 млрд. дол. [26].

У зовнішній політиці, Б. Асад продовжує політику свого батька, пов'язану з експортом тероризму, зокрема підтримкою діяльності ісламської терористичної організації «Хесболла» [27]. В період правління Б. Асада Сирія стала базою для підготовки бойовиків, які проникали в Ірак і нападали на військові частини США, що розміщувалися в західних і центральних провінціях. Також, в період 2010-2011 рр. в сирійських тюрмах місцевою спецслужбою «Мухабарат», вербувалися та тренувалися терористи для майбутньої ІДІЛ.

Під впливом «Арабської весни», у Сирії, починаючи з березня 2011 р. триває збройний конфлікт, який забрав, за даними ООН, життя понад 300 тис. осіб.

Безпосередньо в провину режиму Б. Асада ставиться щонайменше 49 масових убивств, знищення понад 230 тис. людей, а також застосування хімічної зброї, яку, за даними німецької неурядової організації «Global Public Policy Institute», використовували 336 разів [28]. Зокрема, війська Б. Асада застосували в м. Гуті нервово-паралітичний газ – зарин, убивши сотні людей, а в м. Дарайя, вони три дні страчували мирних жителів, убивши 700 осіб [29]. Також, за підтримки російської авіації, збройні сили Б. Асада вбили майже 23 тис. дітей. Після початку громадянської війни режим Асада за допомогою Росії влаштував міграційну кризу в регіоні, змусивши майже 6 млн. сирійців залишити свою батьківщину [30].

Однак, незважаючи на всі ці злочини, Б. Асад не лише зберіг владу, але в арабському світі відбувається поступова реабілітація його режиму. Зокрема, Сирію знову прийняли до Ліги арабських країн, з якої вона була виключена, разом з Лівією, ще восени 2011 р. Вирішальним чинником стала всестороння підтримка Б. Асада з боку Росії.

У 2014 р. на чергових президентських виборах Б. Асад переобрався на посаду президента, отримавши 92,2% голосів, у 2021 р. він вчетверте переміг із результатом 95,19% голосів [31]. Вибори були не визнані країнами демократичного світу. Представники сирійської опозиції та біженці назвали реабілітацію режиму Б. Асада прямою зрадою жертв режиму і чітким сигналом усім воєнним злочинцям.

Нині сирійський спадковий режим Б. Асада входить до країн «вісі зла», який у всьому підтримує російську агресивну політику, зокрема і щодо України.

Таким чином, існуючий в Сирії спадковий авторитарний режим Б. Асада є одним з найбільш жорстоких режимів сучасності.

Стосовно Азербайджану, то в цій країні спадковий авторитаризм був реалізований у варіанті «спадкової республіки», основу якій заклав перший президент Гейдар Алієв, який правив країною у період з 1993 по 2003 рік.

Сучасний вітчизняний дослідник М. Дорошко, зазначає, що в тогочасних суспільно-політичних та соціально-економічних умовах «населення сприйняло

його (Г. Алієва – *О.Ц.*) як єдину стабільну особистість, здатну навести лад у період нестабільності» [32].

Як показали подальші події в Азербайджані, багато в чому ці сподівання виправдалися. Так, за час свого правління Г. Алієв:

- зумів відновити центральну владу в умовах фактичного воєнного і напіввоєнного стану;

- політично і стратегічно зорієнтував розвиток країни на Захід. Так, з особистої ініціативи Г. Алієва відбулося повернення азербайджанської писемності з кирилиці на латиницю, що стало своєрідним символом геополітичного вибору держави;

- розпочав реалізацію кількох великомасштабних проектів з розробки і транспортування каспійської нафти й газу (зокрема, «Контракт століття» – угоду з провідними світовими нафтовими компаніями);

- проводив виважену політику співробітництва в рамках СНД при активній розбудові відносин з Туреччиною та країнами Заходу;

- розпочав процес відновлення територіальної цілісності Азербайджану.

Загалом, в період правління Г. Алієва, як слушно зауважує А. Кудряченко, «масштабні інфраструктурні перетворення та багатовекторна зовнішня політика сприяли зростанню міжнародного авторитету Азербайджану. Країну почали сприймати як базовий елемент регіональних інтеграційних процесів і надійний плацдарм для реалізації довгострокових транснаціональних проектів» [33, с. 415].

Нині більшість сучасних дослідників погоджуються із твердженням про те, що Г. Алієв є найвидатнішим державним діячем Азербайджану ХХ – початку ХХІ ст., який окреслив провідні стратегічні вектори його суспільно-політичного та економічного розвитку. У самому Азербайджані Г. Алієва називали «Майстром Влади». Тому після його смерті у 2003 р. вважалося цілком логічним, зважаючи на специфіку політичної системи Азербайджану, обрання новим президентом його сина Ільгاما Алієва, що засвідчило про перетворення країни у «спадкову республіку», яку «благословив» ще за життя сам Г. Алієв.

16 жовтня 2003 р. ЦВК республіки офіційно оголосила результати виборів: І. Алієв отримав переважну більшість голосів – 76,84%, тоді як його найближчий суперник І. Гамбар – лише 13,97% [34].

До процесу успадкування влади в Азербайджані досить лояльно поставилися і країни Заходу, оскільки їхній економічний інтерес взяв гору над принципами демократії та свободи волевиявлення в цій країні. Так, президент Фонду Джеймстауна Г. Ховард, який спеціалізується по країнам Кавказу та Центральної Азії, зазначав з цього приводу, що саме наявність в Азербайджані величезних запасів нафти «спонукає Вашингтон ігнорувати деякі моменти внутріполітичного життя цієї країни» [35, с. 65].

Азербайджанська особливість спадкового авторитаризму полягає в тому, що він є не чим іншим як результатом політичної волі Г. Алієва навіть через

десятиріччя по його відході з життя. Таке владне наступництво також уособлює незмінність наперед визначеного курсу розвитку азербайджанської держави і суспільства.

Новообраний президент у своїй політиці, більше уваги приділяв розвитку економічної сфери і певній лібералізації ринку, в усьому ж іншому продовжує курс свого батька. Зокрема він зберігає акцент на розвитку енергетичного сектору Азербайджану, як основі його подальшого економічного розвитку. Нині, прибуток від цього сектору, становить майже 60% всього ВВП країни. Протягом останніх років, щорічний видобуток нафти сягає 7,5-8,0 млн тон, а його коливання зумовлене специфікою світового ринку та підписанням меморандуму Організації країн – експортерів нафти (ОПЕК) про регулювання нафтовидобутку [33, с. 417]. Основним оператором на ринку нафти в Азербайджані є державна компанія SOCAR.

Завдяки економічному зростанню Азербайджану навіть за доволі високого рівня корупції (за даними Transparency International 2023 року, Азербайджан за рівнем успішності у боротьбі з корупцією перебуває на 154 місці, між Ліваном і Гватемалою [37]) вдається здійснювати досить успішну соціальну політику.

У своїй зовнішній політиці І. Алієв також є спадкоємцем і продовжувачем системного і стратегічно вивіреного зовнішньополітичного курсу, який характеризується прагматизмом і збалансованістю. А у відносинах із своїми партнерами «держава активно використовує специфіку свого геополітичного становища й історичного розвитку» [33, с. 418]. Загалом, зовнішню політику Азербайджану також можна охарактеризувати як багатовекторну, що приносить не лише додаткові економічні дивіденди цій країні, але й формує її позитивний зовнішньополітичний імідж.

Особливо необхідно відзначити політику І. Алієва щодо вирішення проблеми Нагірного Карабаху та Нахічевані. Нині переважна більшість країн світу підтримують зусилля Азербайджану у відновленні його територіальної цілісності. Своєю перемогою над Вірменією за Нагорний Карабах у 2020 та 2023 рр. країна, значною мірою зобов'язана саме такій зовнішній підтримці.

Стосовно азербайджано-українських відносин, то від самого початку збройної агресії РФ щодо України, Азербайджан надав нашій державі гуманітарну допомогу на суму більш як 5,6 млн. дол. [33, с. 419]. Окрім того, Баку оперативно передав нашій країні нафту та нафтопродукти, нестача яких гостро відчувалися в перші дні війни. Також Азербайджан забезпечив безкоштовним паливом автомобілі швидкої допомоги та Державної служби України з надзвичайних ситуацій, а згодом Президент Азербайджану пообіцяв постачати паливо для посівної під час воєнного стану в нашій країні. Однак, все це не заважає Азербайджану і надалі підтримувати тісні дипломатичні та економічні відносини з Росією.

Характеризуючи спадковий авторитаризм в Азербайджані, необхідно також зазначити, що родина Алієвих неодноразово звинувачувалася в масштабній

корупції. Так, в резолюції Європейського парламенту від 10 вересня 2015 р. міститься заклик до ЄС провести ретельне розслідування звинувачень у корупції І. Алієва і членів його родини [37]. Так, згідно з результатами спільного журналістського розслідування OCRP і Радіо Азалдиг, Алієви контролюють будівельну компанію «Azenco», яка фінансується з державного бюджету та отримує багатомільйонні контракти, зокрема на будівництво концертного залу «Cristal Hall», де в 2012 р. проводився конкурс Євробачення, будівництво «площі державного прапора» тощо [38].

Окрім того, журналісти азербайджанської редакції радіо Свобода та радіо Вільна Європа (PC/PCE), посилаючись на матеріали The Washington Post, зазначали, що у 2011 р., 14-літній син І. Алієва – Гейдар, став володарем 9 розкішних особняків у Дубаї, загальною вартістю – 44 млн. дол. Доньки президента Азербайджану Лейла і Арзу, також володіють нерухомістю в Дубаї, яка зареєстрована на їхнє ім'я. Сукупна вартість нерухомості родини Алієвих становить загалом 75 млн. дол. Також доньки Алієва контролюють азербайджанську компанію сотового зв'язку «Azerfon» [38].

У 2008 р. на чергових президентських виборах І. Алієв набрав 88,73% голосів. Серед його політичних конкурентів друге місце зайняв Ігба Агазаде з результатом 2,86% голосів.

Починаючи з 2009 р., І. Алієв здійснює суттєві кроки, щодо законодавчого закріплення та інституційного оформлення спадкового авторитаризму в країні. Так, у березні 2009 р. в Азербайджані відбувся референдум, яким схвалено поправки до Конституції. У відповідності до цих поправок, одна й та сама особа може бути обрано президентом країни більше двох разів. Таким чином, І. Алієв, за прикладом своїх колег у Білорусі й країнах Центральної Азії, забезпечив собі пожиттєве президентство.

Опозиція звинуватила І. Алієва в тому, що він перетворив Азербайджан на монархію. Європейська комісія оцінила референдум як «серйозний крок назад» у розвитку демократії. Однак, ніхто на Заході не заявив, що це має стати підставою для згорання спільних енергетичних проектів з участю Баку [34].

На президентських виборах 2013 р. І. Алієв знову переміг з результатом 84,54%. Його основний суперник Джаміль Гасанлі, який був висунутий як єдиний кандидат від Національної ради демократичних сил, набрав лише 5,53% голосів.

У вересні 2016 р. у Азербайджані пройшов конституційний референдум, за підсумками якого президентський термін було збільшено з 5 до 7 років. В 2017 р. І. Алієв своїм указом запроваджує нову посаду першого віце-президента, яку обійняла його дружина Мехрібан Алієва. Із запровадженням цієї посади в Азербайджані було створено інституційний механізм успадкування влади. Так, у випадку, якщо І. Алієв виявиться неспроможним виконувати обов'язки президента країни, влада повинна перейти до його дружини, як першого віце-президента, а не до прем'єра-міністра, як було

раніше. Згодом, від неї посада президента країни, повинна перейти до їхнього молодшого сина – Гейдара [39].

В лютому 2024 р. в Азербайджані відбулися позачергові президентські вибори, на яких перемогу здобув діючий президент, за якого проголосували 84,6% виборців. За даними західних спостерігачів, вибори проходили без відчутної участі незалежних ЗМІ та за відсутності опозиції, яка вибори бойкотувала, назвавши їх «фарсом». Так, лідер азербайджанської опозиційної партії «Народний фронт» А. Керімлі, заявив що «неможливо проводити вибори за нинішніх умов: коли в країні за кілька місяців кількість політв'язнів збільшилася вдвічі, останні п'ять років повністю відсутня свобода зборів, знищуються залишки медіа, до опозиції ставляться чи не як до ворогів, у в'язницях тортури перетворилися на звичайну справу, виборчі комісії перебувають під контролем влади, а голоси нормально не підраховуються» [40].

Про виявлені грубі порушення прав виборців діючою владою, також заявляють міжнародні наглядачі від ОБСЄ та Гельсінської комісії США, які назвали ці вибори «дуже далекими від міжнародно визнаних стандартів» [40].

Однак, незважаючи на ці порушення, міжнародними експертами визнається те, що більшість азербайджанців хочуть бачити саме І. Алієва на посаді голови держави. Оскільки, як зазначає П. Гладієвський, «саме він і очолюваний ним правлячий режим, дає більшості населенню країни гарантію хай не надто стрімкого, але впевненого зростання добробуту» [34].

Стосовно туркменського варіанту реалізації спадкового авторитаризму, то його особливістю є та, що в політичній системі Туркменістану найбільше збереглося успадкованих з радянських часів ознак тоталітаризму. До таких ознак ми відносимо: жорстке підпорядкування всіх основних сфер діяльності туркменського суспільства, особливо економіки, тотальному контролю з боку держави; сакралізація культу особи правителя; відсутність в країні будь-якої опозиції та ЗМІ, що надавали б суспільству альтернативну інформацію; трансформація проголошеної Туркменістаном в 1995 р. політики позитивного нейтралітету у політику ізоляціонізму [41].

Після отримання незалежності в 1991 р. для Туркменістану, як і для більшості пострадянських країн Центральної Азії характерною ознакою стало повернення до давніх історично усталених традицій і звичаїв, зокрема патріархально-родових відносин, клановості, культивуванні патерналістського типу політичної свідомості громадян, а також формування культу особи лідера держави. Цьому сприяло і те, що туркменське суспільство виявилось неготовим до сприйняття західних ліберально-демократичних ідей. Все це в кінцевому результаті призвело до того, що в політичній системі Туркменістану виник відповідний інституційно-правовий вакуум. Він був заповнений неформальними відносинами й інститутами, а діюча системи особистих зв'язків перетворилася в суттєвий компонент традиціоналізму та архаїчності соціуму.

За таких умов, основну роль у процесі формування та еволюції політичної системи Туркменістану відіграє сама особа лідера держави, яка перетворюється в основний консолідуючий чинник політичної системи. За часи правління першого президента країни С. Ніязова (1991-2006 рр.) основні владні повноваження опинилися в руках ахальських текінців. Його наступник Г. Бердимухамедов розпочав вибудовувати власну владну вертикаль, яка базувалася на його одноосібній владі. Загалом, державне правління нового очільника держави Г. Бердимухамедова, так само як і його попередника, характеризується закритістю і сімейно-клановим характером правлячої верхівки. Воно функціонує в рамках суворой ієрархії, де пріоритетними є особиста відданість президенту та спільність походження.

Сам же Туркменістан перетворився у найбільш ізольовану і відсталу, в порівнянні з іншими державами Центральної Азії країну із значною кількістю невирішених соціально-економічних проблем.

Основні причини транзиту влади в Туркменістані більшість експертів вбачають перш за все у неспроможності Бердимухамедова-старшого вирішувати складні соціально-економічні проблеми країни. До таких проблем відносяться: наслідки пандемії; перебої з постачанням товарів першої необхідності; дедалі більше зростаюче безробіття, яке за даним міжнародних організацій у 2021 р. сягнуло 60%; інфляція, яка щорічно зростала на 14% [42], що призвело до значного зростання цін на основні товари. В країні також не вистачало хліба.

Все це призводило до зростання соціальної напруженості, мешканці Туркменістану постійно виходили на протести, навіть незважаючи на їх жорстоке придушення з боку правлячого режиму.

За таких умов Г. Бердимухамедов заявив про свою відставку з метою «відкрити дорогу молодим керманічам». У своєму зверненні до туркменського народу він оголосив про проведення дострокових президентських виборів, а також ім'я свого правонаступника у особі сина – Сирдара [43]. В результаті проведених у Туркменістані 12 березня 2022 р. дострокових президентських виборів, перемогу отримав С. Бердимухамедов, набравши майже 73% голосів. Під час цих виборів, міжнародні наглядачі зафіксували масові факти фальсифікації і порушення виборчих прав громадян Туркменістану.

Основною особливістю туркменського спадкового авторитаризму є та, що в країні була сформована двовладна система державного управління, оскільки попередній правитель Г. Бердимухамедов після обрання нового президента і надалі залишався в політиці, обіймаючи посаду голови верхньої палати туркменського парламенту (Халк Маслахати), яка була створена його власним вольовим рішенням в 2021 р. [44].

Характеризуючи процес успадкування влади в Туркменістані, сучасна дослідниця Г. Ібрагімова зазначає, що йдучи з посади президента, Бердимухамедов-старший розраховував нав'язати сину рутинну повсякденну

працю, пов'язану з вирішенням внутрішніх проблем країни, залишивши за собою питання зовнішньої політики, зокрема обговорювати найбільш ключові питання з головними партнерами в Москві, Пекіні та інших столицях. Експерти також звертають увагу на те, що значний вплив на рішення Г. Бердимухамедова передати владу сину, мали січніві 2022 р. виступи в Казахстані проти Н. Назарбаєва та створеного ним авторитарного режиму [45].

Нинішній спадковий авторитаризм в Туркменістані характеризується напруженою боротьбою між батьком та сином за владні повноваження. Зокрема С. Бердимухамедов, намагається одноосібно вирішувати всі міжнародні питання. Окрім того, з метою покращання свого авторитету, Бердимухамедов-молодший, розпочав боротьбу із своїми найближчими родичами, звинувачуючи їх у корупції. Так, на початку 2022 р. був заарештований наблизений до племінників Бердимухамедова-старшого Х. та Ш. Реджепових підприємці М. Байрамов. В розслідуваннях OCCRP, Turkmen.News и Gundogar говориться, що обидва племінники контролюють, поряд з цілими галузями промисловості країни, ще й місцеві кримінальні угруповання [46].

Навесні 2022 р. за наказом С. Бердимухамедова з посади голови Національного товариства Червоного напівмісяця Туркменістану була звільнена його рідна тітка Г. Довлетова. Як показало подальше розслідування, Г. Довлетова здійснювала чисельні махінації, зокрема продавала гуманітарну допомогу через мережу своїх магазинів, незаконно стягувала з працівників бюджетної сфери внески на потреби очолюваної нею організації, займалася торгівлею наркотичних засобів тощо.

Також, новий президент взявся і за зачистку силових структур, призначаючи на чолі їх, відданих йому людей. Зокрема міністерство внутрішніх справ очолив М. Хидиров [47], а новим генеральним прокурором став С. Мьяликулиев, який заступив на цій посаді давнього приятеля Г. Бердимухамедова – Б. Атдиева [48].

Таким чином, нині, спадковий авторитаризм в Туркменістані характеризується внутрішньоклановою боротьбою, в яку втягнуті всі найближча родичі Бердимухамедових.

Поряд з вищезазначеними країнами, де спадковий авторитаризм був реалізований в політичній практиці, серед авторитарних режимів країн пострадянського простору є держави, в яких, як на наш погляд, присутня тенденція до успадкування влади. Так, старша донька президента Казахстану Н. Назарбаєва (1990-2019 рр.) – Дарига Назарбаєва, довгий період часу обіймала посаду віце-прем'єра країни, і її кандидатуру розглядали як наступницю її батька на посаді президента країни. На заваді цьому, за даними ЗМІ, стали корупційно-офшорні скандали, які були безпосередньо пов'язані з ім'ям Дариги [49].

В Узбекистані, старша донька першого президента країни І. Карімова (1991-2016 рр.) – Гульнара Карімова, брала активну участь у політичному житті

країни і її вважали можливою наступницею на посаді президента. Однак, після смерті батька в 2016 р. Г. Карімову звинуватили в корупції і спробі захоплення влади. В 2017 р. її засудили до 10 років позбавлення волі, які потім замінили обмеженням волі до 5 років [50].

В Таджикистані, діти беззмінного президента країни Е. Рахмона, який править країною з 1994 р., також розглядаються як кандидати на успадкування влади. Зокрема, старша донька Озода Рахмон, нині очолює апарат президента. Син президента Рустам Емомалі, який спочатку був мером м. Душанбе, в 2020 р. був одноголосно обраний спікером верхньої палати парламенту Таджикистану (Маджлісі мілі). Тепер, у відповідності до конституції Таджикистану, у випадку відставки, смерті чи недієздатності діючого президента, повноваження переходять до спікера верхньої палати парламенту. Більшість експертів вважають, що призначення Р. Рахмона спікером, стало черговим етапом інституційної підготовки успадкування влади в Таджикистані [51].

Тенденція формування спадкового авторитаризму також прослідковується і в нинішній Білорусії. Зокрема, нині, з ініціативи президента країни О. Лукашенка, формується інституційний механізм збереження та передачі влади, через створення Всебілоруських народних зборів, які, повинні стати органом, що перебуватиме над президентом і матиме право оголошувати йому імпічмент. Цей новий державний орган повинен забезпечити, контроль з боку О. Лукашенка над політикою свого спадкоємця на посаді президента країни [52]. Стосовно особи спадкоємця, то у своїх інтерв'ю О. Лукашенко неодноразово називає ім'я свого молодшого сина – Миколи Лукашенка [53].

Висновки. Таким чином, спадковий авторитаризм нині є новим явищем в політичних системах країн з авторитарною формою правління. Це явище виходить з самої природи авторитарних політичних режимів і є результатом їхньої подальшої трансформації. Розкриваючи сутність спадкового авторитаризму, ми виходимо з розуміння його як персоніфікованої політичної влади, яка передається від авторитарного правителя своєму наступнику. Основними чинниками, які сприяють виникненню спадкового авторитаризму є: низький рівень правової та політичної культури суспільства, відсутність стійких державотворчих та націотворчих традицій, значна фрагментація суспільств за релігійною, етнічною та клановою ознаками, домінування в системі цінностей патерналістських або монархічних уподобань.

Автор статті дійшов висновку, що спадковий авторитаризм, не є еволюційною формою розвитку держави, оскільки він не забезпечує якісну спадкоємність влади. Спадковий авторитаризм, як показує нам аналіз опрацьованого фактологічного матеріалу, не здатний запропонувати громадянам країн нові тренди та трансформації суспільного життя в силу неможливості однією особою змінювати власний світогляд, підлаштовуючись під соціальні запити, міжнародно-правові та політичні зміни.

Однак, при цьому, спадковий авторитаризм ми не можемо й вважати спонтанним етапом розвитку держави, оскільки він є логічним наслідком суспільно-політичних процесів, які відбуваються в країні, коли політична система потребує змін, однак ці зміни відбуваються під впливом політичної еліти, а не суспільства.

В умовах сучасних політичних систем, спадковий авторитаризм був реалізований в Сирії, Азербайджані, Туркменістані. Так зокрема, виникнення спадкового авторитаризму у Сирії пояснюється необхідністю збереження в цій країні складної владної конструкції, що поєднувала в собі міжобщинні, кланові та сімейні відносин на основі міжособистісних взаємних зобов'язаннях. Окрім того, саме спадковий авторитаризм гарантує збереження в Сирії влади в руках шйітського клану алавітів.

В умовах Азербайджану спадковий авторитаризм існує, у формі «спадкової республіки», основу якій заклав перший президент країни Г. Алієв. Щодо спадкового авторитаризму в Туркменістані, то його особливістю є та, що в країні була сформована двовладна система державного управління. Нині, в Туркменістані відбувається жорстока боротьба між чинним президентом країни С. Бердимухамедовим та його батьком Г. Бердимухамедовим за владні повноваження, в яку були втягнуті всі найближчі члени їхньої родини.

Окрім вищезазначених країн, тенденція спадкового авторитаризму також прослідковується у політичній практиці цілої низки країн пострадянського простору, зокрема в Казахстані, Узбекистані, Таджикистані, Білорусі.

З історичної точки зору усі ці країни об'єднує тривала відсутність централізованої національної державності або й взагалі незалежної державності. Туркменська, азербайджанська, таджицька, казахська, білоруська незалежні централізовані держави фактично виникли лише з розпадом СРСР у 1991 р., сирійська після Другої Світової війни.

Узбеки мали у XVI-XX ст. свою незалежну державність, але не централізовану (Хівинське ханство, Кокандське ханство та Бухарський емірат). Казахи мали у XV-XIX ст. Казахське ханство, яке з початку XVII ст. фактично перестало бути єдиною державою поділившись на Старший, Середній та Молодший жузи. Азербайджанці мали у IX-XIX ст. цілу низку своїх ханств, а централізовану державу лише короткий час у 1918-1920 рр. Арабське населення Сирії проголосило свою незалежну державність у 1920 р., потім у 1941 р., однак лише з 1946 р. вона реально стала незалежною державою, яка після того, принаймні до 1961 р. перебувала під впливом панарабістських настроїв. Фактично сирійська національна самосвідомість почала складатись після Другої світової війни. Таджики вважають своєю першою державою Імперію Саманідів X ст., але від того часу у таджицького народу не збереглось державно-політичної культури та традиції. Те саме стосується і білорусів, які мали у далеких X-XIV ст. Полоцьке та Турово-Пінське князівства.

Зважаючи на те, що спадковий авторитаризм є новим поняттям в сучасній науці, існує потреба у його подальшому вивченні і осмисленні. Основні напрямки цього вивчення нами вбачаються:

- у поглибленому вивченні основних політичних та соціально-економічних чинників, які призводять до появи спадкового авторитаризму;
- з'ясуванні історико-культурних і цивілізаційних умов, в яких виникає спадковий авторитаризм;
- дослідженні особливостей спадкового авторитаризму у порівнянні із спадковим тоталітаризмом;
- визначенні ступеня й впливу спадкового авторитаризму на розвиток суспільств, зокрема формування їхніх національних ідентичностей тощо.

Список використаних джерел та літератури

1. Freedom in the World 2022. Freedom House's annual report on political rights and civil liberties. URL: http://freedomhouse.org/report/freedom-world/freedom-world-2022#.U7VUcJR_sqN
2. Литвин В. Політичні режими сучасності: інституційні та процесуальні виміри сучасності: навч. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка. 2014. 632 с.
3. Рябчук М. Специфічна сила «слабкої держави» інституалізація авторитаризму у пострадянській Україні. *Наукові записки ІПІЕНД ім. І.Ф. Кураса*. 2013. Вип. 4(66). С. 105-126.
4. Мацієвський Ю. Між авторитаризмом і демократією: політичний режим після «помаранчевої революції». *Політичний менеджмент*. 2006. № 5. С. 18-32.
5. Михальченко М. Політична система в Україні: що ми модернізуємо? *Віче*. № 1. 2011. URL: <http://www.viche.info/journal/2358/>
6. Рудич Ф. Політичний режим і народовладдя: спроба політологічного аналізу. *Політичний менеджмент*. 2010. № 2. С. 3-16.
7. Лященко Т. Політичні режими країн Центральної Азії: нестійка рівновага. *Наукові записки ІПІЕНД ім. І.Ф. Кураса*. 2011. № 4. С. 263-273.
8. Лінц Х.Дж. Небезпеки президентства. *Глобальне відродження демократії / За ред. Л. Даймонда, М. Платнера*. Львів: Ахілл, 2004. С. 178-206.
9. Albertus M., Menaldo V., Simpson A. The Political Economy of Autocratic Constitutions, Constitutions in Authoritarian Regimes. Cambridge: Cambridge University Press, 2014. pp. 53-82. URL: doi: <http://doi.org/10.1017/cbo9781107252523.006>.
10. Ezrow N., Frantz E. Dictators and Dictatorships: Understanding Authoritarian Regimes and Their Leaders. *Continuum*. 2011. No. 214. URL: doi: <http://doi.org/10.5040/9781501300455>.
11. Gandhi J., Noble B., Svobik M. Legislatures and Legislative Politics Without Democracy. *Comparative Political Studies*. 2020. Vol. 53(9). P. 1359-1379. URL: doi: <http://doi.org/10.1177/0010414020919930>.
12. Арндт Х. Джерела тоталітаризму: Спільн. вид. проект телеканалу "1+1" та вид-ва «Дух і літера». К.: Дух і літера, 2002. 575 с.
13. Григор'єв Ю. Концепція тоталітаризма: уроки багаторічних дискусій на Заході. *Історія СРСР*. 1990. № 6. С. 175.
14. Корнаї Я. Соціалістическа система. Політическа економія комунізму. М.: Вопросы економіки, 2000. 671 с.
15. Арон Р. Демократія і тоталітаризм. М.: Текст, 1993. 312 с.
16. Friedrich C.J., Zdzienicka, Z.K. Totalitarian Dictatorship and Autocracy. N.Y.: Harvard University Press, 1965. 455 p.

17. Хорос В. Авторитаризм и демократия в развивающихся странах / В. Хорос, Т. Ворожейкина, И. Зевелев и др. М.: Институт мировой экономики и международных отношений (Российская академия наук), 1996. С. 92–108.
18. Шабанов М. Патримоніальний політичний режим та його відтворення: системні риси та специфіка. *Вісник Львівського університету*. 2017. № 13. С. 159–165.
19. Романюк О. Моделі державного правління: світовий досвід та реалії посткомуністичних суспільств. *Політичний менеджмент*. 2008. № 4. С. 75–87.
20. Ахмедов А. Башар Асад: политический портрет. *Россия и мусульманский мир*. 2004. № 12. С. 160–175.
21. Костюченко Е. Сирийский доклад. Недержание власти. URL: <https://www.novayagazeta.ru/articles/2012/02/10/48193-siriysNiy-doNlad-nederzhanie-vlasti>.
22. Сирію охоплюють масові протести. Чи загрожує Башару Асаду «Арабська осінь»? URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cpdmlglv2j1o>
23. Никулина Я., Сейфиева Е. Причины и перспективы развития конфликта в Сирии. *Дискурс-Пи*. 2016. № 1. С. 55–64.
24. Максимов А. Секрет Асми Асад: як починалася історія дружини диктатора та гламурної леді. URL: https://24tv.ua/asma-asad-yak-pochinalasya-istoriya-druzhini-terminovini_n1586902
25. A little-known drug brought billions to Syria's coffers. Now it's a bargaining chip. URL: <https://edition.cnn.com/2023/04/10/middleeast/syria-drugs-bargaining-chip-mime-intl/index.html>
26. US imposes sanctions on son of Syria's president Bashar al-Assad. URL: <https://www.theguardian.com/world/2020/jul/29/us-imposes-sanctions-on-son-of-syrias-president-bashar-al-assad>.
27. Демченко О. Повернення кривавого Асада. URL: https://lb.ua/world/2023/05/24/556857_governennya_krivavogo_asada.html
28. More Than 300 Chemical Attacks Launched During Syrian Civil War, Study Says. URL: <https://www.npr.org/2019/02/17/695545252/more-than-300-chemical-attacks-launched-during-syrian-civil-war-study-says>
29. Ten years on, first full report records Syrian regime's massacre at Daraya. URL: <https://www.theguardian.com/global-development/2022/aug/25/ten-years-on-first-full-report-records-syrian-regimes-massacre-at-daraya-assad#:~:text=At%20least%20700%20people%20were,Terrified%20people%>
30. По возвращении в Сирию бывшие беженцы подвергаются пыткам и изнасилованиям. Некоторые исчезают без следа. Доклад Amnesty International. URL: <https://eurasia.amnesty.org/2021/09/07/po-vozvrascheniyu-v-siriyu-siriya-byvshie-bezhency-podvergayutsya-pytkam-i-iznasilovaniyam-nekotorye-ischezayut-bez-sleda-doklad-amnesty-international>
31. Давигора О. Диктатор на четвертый термін: Асад переміг на президентських виборах у Сирії. URL: <https://www.unian.ua/world/diktator-na-chetvertiy-asad-peremig-na-prezidentskih-viborah-u-siriji-novini-svitu-11435233.html>
32. Дорошко М. Геополітичне середовище та геополітична орієнтація країн СНД: навч. посіб. / М.С. Дорошко, Н.В. Шпакова; Міністерство освіти і науки України, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Київ: Центр учбової літератури. 2011. 204 с.
33. Кудряченко А. Прагматизм і збалансованість-основні складники пострадянського Азайбарджану. URL: <http://ud.gdip.com.ua/prahmatyzm-i-zbalansovanist-osnovni-skladnyky-postradianskoho-rozvytku-azerbajdzhanu.html>
34. Гладієвський П. П'ять років правління клану Алієвих. URL: <https://zbruc.eu/node/14223>
35. Маркедонов С. Азербайджан без друзей и врагов. *Россия в глобальной политике*. 2007. № 4, июль-август. С. 63–71.

36. Індекс сприйняття корупції в 2023 році. URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjnyattya-koruptsiyi-2023/>
37. European Parliament resolution of 10 September 2015 on Azerbaijan (2015/2840(RSP)). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2015-0316_EN.pdf?redirect
38. Aliyev's Azerbaijani Empire Grows, As Daughter Joins The Game. URL: https://www.rferl.org/a/Aliyevs_Azerbaijani_Empire_Grows_As_Daughter_Joins_The_Game/2127137.html/
39. Вице-президентом Азербайджана стала жена президента. Кто она такая? URL: <https://meduza.io/feature/2017/02/21/vitse-prezidentom-azerbaydzhana-stala-zhena-prezidenta-kto-ona-takaya>.
40. Əli Kərimli: «Seçki ilə bağlı geriye dönüş yoxdur». URL: <https://www.meydan.tv/az/article/eli-kerimli-secki-ile-bagli-geriye-donus-yoxdur>
41. Цапко О. Тоталітарний характер політичної системи туркменістану: історико-політичний аспект. *Проблеми всесвітньої історії*. 2022. №4(20). С. 76-92.
42. «Сын всегда будет подчиняться воле отца». Политолог – о выдвижении Сердара Бердымухамедова на пост президента Туркменистана. URL: <https://www.currenttime.tv/a/turkmenistan-asia-berdymuhamedov/31703506.html>
43. Я устал, я Аркадаг. URL: <https://novayagazeta.ru/articles/2022/02/12/ia-ustal-ia-arkadag>
44. От отца к сыну и от сына к отцу. Почему туркменский транзит пошел в обратную сторону. URL: <https://carnegieendowment.org/politika/89556>
45. Перед заседанием Халк Маслахаты в Туркменабате прячут бездомных и проверяют расположение портретов президента в ресторанах. URL: <https://www.hronikatm.com/2022/02/hiding-homeless-checking-portraits>
46. Нумерологический транзит. Что означает передача власти в Туркменистане. URL: <https://carnegiemoscow.org/commentary/86449>
47. Президент Туркменистана сменил главу МВД. URL: <https://turkmen.news/turkmenistan-glava-mvd>
48. Битва жабы с гадюкой. Новый генпрокурор Туркменистана вычищает кадры своего предшественника. URL: <https://turkmen.news/bitva-zhaby-s-gadyukoy-novyy-genprokuror-turkmenistana-vychishayet-kadry-svoego-predshestvennika>
49. Имя Дариги Назарбаевой всплыло в «панамском архиве». URL: <http://rus.azattyq.org/a/dariga-nazarbayeva-kazakhstan-ofshory-panamagate/27726159.html>
50. Гульнару Каримову перевели в колонию. Она «злостно нарушала» режим. URL: <https://www.bbc.com/russian/news-47465590>
51. «Образец nepoтизма». Сын президента Таджикистана избран спикером сената. URL: <https://www.bbc.com/russian/news-52336816>
52. Лукашенко може піти з посади президента Білорусі і готує собі нове місце – військовий аналітик. URL: <https://tsn.ua/svit/lukashenko-mozhe-piti-z-posadi-prezidenta-bilorusi-i-gotuye-sobi-nove-misce-viyskoviy-analitik-2487250.html>
53. Білоруський диктатор: кому Лукашенко планував передати владу і що відомо про його сина Миколу. URL: <https://tsn.ua/svit/biloruskiy-diktator-komu-lukashenko-planuvav-peredati-vladu-i-scho-vidomo-pro-yogo-sina-mikolu-1608979.html>

References

1. Freedom in the World 2022. *Freedom House's annual report on political rights and civil liberties*. [Online]. Available from: http://freedomhouse.org/report/freedom-world/freedom-world-2022#.U7VUcJR_sqN [In English].
2. Lytvyn, V. (2014). *Politychni rezhymy suchasnosti: instytutsiyni ta protsesual'ni vymiry suchasnosti: navch. posibnyk*. L'viv: LNU imeni Ivana Franka. [In Ukrainian].

3. Ryabchuk, M. (2013). Spetsyfichna syla "slabkoyi derzhavy" instytualizatsiya avtorytaryzmu u postradyans'kiy Ukraini. *Naukovi zapysky IPIEND im. I.F. Kurasa*, 4(66), pp. 105-126. [In Ukrainian].
4. Matsiyevs'kyy, Y. (2006). Mizh avtorytaryzmom i demokratiyeyu: politychnyy rezhym pislya «pomaranchevoyi revolyutsiyi. *Politychnyy menedzhment*, 5, pp. 18-32. [In Ukrainian].
5. Mykhal'chenko, M. (2011). Politychna sistema v Ukraini: shcho my modernizuyemo? *Viche*, 1. URL: <http://www.viche.info/journal/2358/> [In Ukrainian].
6. Rudych, F. (2010). Politychnyy rezhym i narodovladya: sprobа politolohichnoho analizu. *Politychnyy menedzhment*, 2, pp. 3-16. [In Ukrainian].
7. Lyashchenko, T. (2011). Politychni rezhymy krayin Tsentral'noyi Aziyi : nestiyka rivnovaha. *Naukovi zapysky IPIEND im. I.F. Kurasa*, 4, pp. 263-273. [In Ukrainian].
8. Lints, Kh. Dzh. (2004). Nebezpeky prezident-stva. *Hlobal'ne vidrodzhennya demokratiyi / L. Daymonda, M. Plattnera* (eds). L'viv: Akhill, pp. 178-206. [In Ukrainian].
9. Albertus, M., Menaldo, V., Simpser, A. (2014). The Political Economy of Autocratic Constitutions, Constitutions in Authoritarian Regimes. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 53-82. [Online]. Available from: <http://doi.org/10.1017/cbo9781107252523.006> [In English].
10. Ezrow, N., Frantz, E. (2011). Dictators and Dictatorships: Understanding Authoritarian Regimes and Their Leaders. *Continuum*, 214. [Online]. Available from: <http://doi.org/10.5040/9781501300455> [In English].
11. Gandhi, J., Noble, B., Svulik, M. (2020). Legislatures and Legislative Politics Without Democracy. *Comparative Political Studies*, 53 (9), pp. 1359–1379. [Online]. Available from: <http://doi.org/10.1177/0010414020919930> [In English].
12. Arendt, Kh. (2002). *Dzherela totalitarizmu: Spil. vid. proyekt telekanalu "1+1" ta vid-va "Dukh i litera"*. Kyiv: Dukh i litera. [In Ukrainian].
13. Igritskiy, Yu. (1990). Kontseptsiya totalitarizma: uroki mnogoletnikh diskussiy na Zapade. *Istoriya SSSR*, 6, pp. 175. [In Russian].
14. Kornai, Ya. (2000). *Sotsialisticheskaya sistema. Politicheskaya ekonomiya kommunizma*. Moskva: Voprosy ekonomiki. [In Russian].
15. Aron, R. (1993). *Demokratiya i totalitarizm*. Moskva: Tekst. [In Russian].
16. Friedrich, C.J., Bzeinski, Z.K. (1965). *Totalitarian Dictatorship and Autocracy*. N.Y.: Harvard University Press. [In English].
17. Khoros, V., Vorozheykyina, T., Zevelev, Y. (1996). *Avtorytaryzm y demokratiya v razvyvayushchykh stranaakh*. Moskva: Instytut myrovoy ékonomyky y mezhdunarodnykh otnoshenyy (Rossyyskaya akademya nauk). [In Russian].
18. Shabanov, M. (2017). Patrymonial'nyy politychnyy rezhym ta yoho vidtvorennya: systemni rysy ta spetsyfika. *Visnyk L'vivs'koho universytetu*, 13, pp. 159–165. [In Ukrainian].
19. Romanyuk, O. (2008). Modeli derzhavnogo pravlinnya: svitovyy dosvid ta realiyi postkomunistychnykh suspil'stv. *Politychnyy menedzhment*, 4, pp.75-87. [In Ukrainian].
20. Akhmedov, A. (2004). Bashar Asad: polytycheskyy portret. *Rosyya y musul'mansky myr*, 12, pp. 160-175. [In Russian].
21. Kostyuchenko, E. (2012). Syryyskyy doklad. Nederzhanye vlasty. [Online]. Available from: <https://www.novayagazeta.ru/articles/2012/02/10/48193-siryyskiy-donlad-nederzhanie-vlasti> [In Russian].
22. Syriyu okhopleyuyut' masovi protesty. Chy zahrozhuje Basharu Asadu "Arabs'ka osin"? [Online]. Available from: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cpdmlglv2j1o> [In Ukrainian].
23. Nykulyna, YA., Seyfyeva, E. (2016). Prychyny y perspektyvy rozvytyya konflykta v Syryi. *Dyskurs-Py*, 1. pp. 55-64. [In Russian].
24. Maksymov, A. (2020). Sekret Asmy Asad: yak pochynalasya istoriya druzhyny dyktatora ta hlamurnoyi ledi. [Online]. Available from: https://24tv.ua/asma-asad-yak-pochynalasya-istoriya-druzhini-terminovi-novini_n1586902 [In Ukrainian].

25. A little-known drug brought billions to Syria's coffers. Now it's a bargaining chip. [Online]. Available from: <https://edition.cnn.com/2023/04/10/middleeast/syria-drugs-bargaining-chip-mime-intl/index.html> [In English].
26. US imposes sanctions on son of Syria's president Bashar al-Assad. [Online]. Available from: <https://www.theguardian.com/world/2020/jul/29/us-imposes-sanctions-on-son-of-syrias-president-bashar-al-assad> [In English].
27. Demchenko, O. (2023). Povernennya krivavogo Asada. [Online]. Available from: https://lb.ua/world/2023/05/24/556857_povernennya_krivavogo_asada.html [In Ukrainian].
28. More Than 300 Chemical Attacks Launched During Syrian Civil War, Study Says. [Online]. Available from: <https://www.npr.org/2019/02/17/695545252/more-than-300-chemical-attacks-launched-during-syrian-civil-war-study-says> [In English].
29. Ten years on, first full report records Syrian regime's massacre at Daraya. [Online]. Available from: <https://www.theguardian.com/global-development/2022/aug/25/ten-years-on-first-full-report-records-syrian-regimes-massacre-at-daraya-assad#:~:text=At%20least%20700%20people%20were,Terrified%20people%20> [In English].
30. Po vozvrashchenii v Siryu byvshie bezhentsy podvergayutsya pytkam i iznasilovaniyam. Nekotoryye ischezayut bez sleda. Doklad Amnesty International. [Online]. Available from: <https://eurasia.amnesty.org/2021/09/07/po-vozvrashheniyu-v-siryu-siriya-byvshie-bezhency-podvergayutsya-pytkam-i-iznasilovaniyam-nekotorye-ischezayut-bez-sleda-doklad-amnesty-international> [In Russian].
31. Davyhora, O. (2023). Dyktator na chetvertyi termin: Asad peremih na prezidents'kykh vyborakh u Syrii. [Online]. Available from: <https://www.unian.ua/world/dyktator-na-chetvertiy-asad-peremig-na-prezidentskih-viborah-u-siriji-novini-svitu-11435233.html> [In Ukrainian].
32. Doroshko, M.S., Shpakova, N.V. (2011). *Heopolitychne seredovyshche ta heopolitychna oriyentatsiya krayin SND: navch. posib.* Ministerstvo osvity i nauky Ukrayiny, Instytut mizhnarodnykh vidnosyn Kyviv'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Kyiv: Tsentр uchbovoyi literatury. [In Ukrainian].
33. Kudryachenko, A. (2023). Prahmatyzm i zbalansovanist'-osnovni skladnyky postradyans'koho Azaybardzhanu. [Online]. Available from: <http://ud.gdip.com.ua/prahmatyzm-i-zbalansovanist-osnovni-skladnyky-postradianskoho-rozvytku-azerbajdzhanu.html> [In Ukrainian].
34. Hladiyevs'kyi, P. (2023). P'yat' rokiv pravlinnya klanu Aliyevykh. [Online]. Available from: <https://zbruc.eu/node/14223> [In Ukrainian].
35. Markedonov, S. (2007). Azerbaydzhan bez druzey y vrahov. *Rossyya v hlobal'noy polytyke*, 4, yul'-avhust, pp. 63-71. [In Russian].
36. Indeks spryynyattya koruptsiyi v 2023 rotsi. [Online]. Available from: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryynyattya-koruptsiyi-2023/> [In Ukrainian].
37. European Parliament resolution of 10 September 2015 on Azerbaijan (2015/2840(RSP)). [Online]. Available from: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2015-0316_EN.pdf?redirect [In English].
38. Aliyev's Azerbaijani Empire Grows, As Daughter Joins The Game. [Online]. Available from: https://www.rferl.org/a/Aliyevs_Azerbaijani_Empire_Grows_As_Daughter_Joins_The_Game/2127137.html [In English].
39. Vytse-prezydentom Azerbaydzhana stala zhena prezidenta. Kto ona takaya? [Online]. Available from: <https://meduza.io/feature/2017/02/21/vitse-prezydentom-azerbaydzhana-stala-zhena-prezidenta-kto-ona-takaya> [In Russian].
40. Əli Kərimli: "Seçki ilə bağlı gəriyə dönüş yoxdur". [Online]. Available from: <https://www.meydan.tv/az/article/eli-kerimli-secki-ile-bagli-geriye-donus-yoxdur> [In Azerbaijani].
41. Tsapko, O. (2022). Totalitarniy kharakter polítichnoii systemy turkmenistanu: istoriko-polítichniy aspekt. *Problemi vsesvitn'oi istorii*, 4(20), pp. 76-92. [In Ukrainian].

42. “Syn vseгда budet podchinyat'sya vole ottsa”. Politolog – o vydvizhenii Serdara Berdymukhamedova na post prezidenta Turkmenistana. [Online]. Available from: <https://www.currenttime.tv/a/turkmenistan-asia-berdymuhamedov/31703506.html> [In Russian].
43. YA ustal, ya Arkadag. [Online]. Available from: <https://novayagazeta.ru/articles/2022/02/12/ia-ustal-ia-arkadag> [In Russian].
44. Ot ottsa k synu i ot syna k ottsu. Pochemu turkmenskiy tranzit poshel v obratnyuyu storonu. [Online]. Available from: <https://carnegieendowment.org/politika/89556> [In Russian].
45. Pered zasedaniyem Khalk Maslakhaty v Turkmenabate pryachut bezdomnykh i proveryayut raspolozheniye portretov prezidenta v restoranakh. [Online]. Available from: <https://www.hronikatm.com/2022/02/hiding-homeless-checking-portraits> [In Russian].
46. Numerologicheskyy tranzit. Chto oznachayet peredacha vlasti v Turkmenistane. [Online]. Available from: <https://carnegiemoscow.org/commentary/86449> [In Russian].
47. Prezident Turkmenistana smenil glavu MVD. [Online]. Available from: <https://turkmen.news/turkmenistan-glava-mvd> [In Russian].
48. Bitva zhaby s gadyukoy. Novyy genprokuror Turkmenistana vychishchayet kadry svoego predshestvennika. [Online]. Available from: <https://turkmen.news/bitva-zhaby-s-gadyukoy-novyy-genprokuror-turkmenistana-vychishchayet-kadry-svoego-predshestvennika> [In Russian].
49. Imya Darigi Nazarbayevoy vsplylo v “panamskom archive” [Online]. Available from: <http://rus.azattyq.org/a/dariga-nazarbayeva-kazakhstan-ofshory-panamagate/27726159.html> [In Russian].
50. Gul'nar Karimovu pereveli v koloniyu. Ona “zlostno narushala” rezhim. [Online]. Available from: <https://www.bbc.com/russian/news-47465590> [In Russian].
51. “Obrazets nepotyzma”. Syn prezydenta Tadzhikystana yzbran spykerom senata. [Online]. Available from: <https://www.bbc.com/russian/news-52336816> [In Russian].
52. Lukashenko mozhe pity z posady prezydenta Bilorusi i hotuye sobi nove mistse – viys'kovyy analytk. [Online]. Available from: <https://tsn.ua/svit/lukashenko-mozhe-piti-z-posadi-prezidenta-bilorusi-i-gotuye-sobi-nove-misce-viyskoviy-analitik-2487250.html> [In Ukrainian].
53. Bilorus'kyy dyktator: komu Lukashenko planuvav peredaty vladu i shcho vidomo pro yoho syna Mykolu. [Online]. Available from: <https://tsn.ua/svit/biloruskiy-diktator-komu-lukashenko-planuvav-peredati-vladu-i-scho-vidomo-pro-yogo-sina-mikolu-1608979.html> [In Ukrainian].

Tsapko O. The Phenomenon of Hereditary Authoritarianism in Modern Political Systems: Historical and Political Aspect.

The article is devoted to revealing the essence, content and options for practical implementation of the phenomenon of hereditary authoritarianism in the political practice of countries with an authoritarian form of government. The relevance of the mentioned topic is explained by the current cardinal geopolitical changes, which are associated with the strengthening of the influence of countries with a non-democratic form of government on modern world politics. In particular, the author of the article notes that hereditary authoritarianism, by its very nature, comes from the very nature of authoritarian political regimes and is the result of their transformation. Here, in the understanding of hereditary authoritarianism, the key category is the inheritance of personified political power from an authoritarian ruler to his successor.

The article also proves that hereditary authoritarianism is not an evolutionary form of state development, as it does not ensure quality continuity of power. However, at the same time, we cannot consider hereditary authoritarianism as a spontaneous stage of state development, since it is a logical consequence of socio-political processes that take place in the country when the political system needs changes, but these changes take place under the influence of the political elite, not society.

In the conditions of modern political systems, hereditary authoritarianism was implemented in Syria, Azerbaijan, and Turkmenistan. In particular, the emergence of hereditary authoritarianism in

Syria is explained by the need to preserve in this country a complex power structure that combined intercommunal, clan and family relations based on interpersonal mutual obligations. In the conditions of Azerbaijan, hereditary authoritarianism exists in the form of a “hereditary republic”, the foundation of which was laid by the first president of the country, G. Aliyev. As for hereditary authoritarianism in Turkmenistan, its feature is that a two-power system of state administration was formed in the country.

In addition to the above-mentioned countries, the tendency of hereditary authoritarianism is also observed in the political practice of a number of post-Soviet countries, in particular in Kazakhstan, Uzbekistan, Tajikistan, and Belarus.

In conclusion, the author of the article, taking into account the fact that hereditary authoritarianism is a new concept in modern science, outlined directions for its further study and understanding.

Keywords: *hereditary authoritarianism, state, corruption, political system, political power, society, political elites.*